

60 unelmaa hyvästä elämästä

Feministisen puolueen kuntavaaliohjelma 2021

Jos kuvittelet unelmiesi paikan elää, millainen paikka se olisi? Teetimme viime vuonna kyselyn, jossa pyysimme ihmisiä vastaamaan tähän kysymykseen. Saimme vastaukseksi joukon unelmia, jotka ovat hämmästyttävällä tavalla mahdollisia.

Vastauksissa korostui moni meille tärkeä asia. Hyvä paikka elää on kaikkien yhteinen, ei vain hyväksyvä, vaan myös empaattinen ja kannustava. Se on paikka, jossa on turvallista olla oma itsensä ja elää itsensä näköistä elämää. Unelmien paikka elää on sellainen, johon jokainen on tervetullut ja jossa hyvinvointi kuuluu kaikille.

Esitämme tässä kuntavaaliohjelmissamme 60 keinoa, joiden avulla nämä unelmat voivat toteutua. Niille on yhteistä kolme tärkeää sanaa: pelottomuus, osallisuus ja kestävyys.

Jokaisella on oikeus elää ilman pelkoa. Peloton arki edellyttää rasismin määrätietoista kitkemistä, syrjimättömyyttä kaikissa kaupungin palveluissa, turvallisia tiloja ja koteja, ja väkivaltaa tai sen uhkaa kokevien välitöntä auttamista. Peloton arki tarkoittaa kodin, suojan ja toimeentulon turvaamista jokaiselle.

Jokaisella on oikeus saada äänensä kuuluviin. Osallisuus yhteiskunnasta edellyttää kunnilta täyttä esteettömyyttä ja saavutettavuutta, maksuttomia peruspalveluita ja päätösten ihmisoikeusvaikutusten arviointia. Osallisuus tarkoittaa kuntalaisten kuuntelemista ja mahdollisuuksia vaikuttaa.

Meillä on velvollisuus elää kestävästi. Kestävät, hiilineutraalit kunnat edellyttävät päästöjen nopeaa ja vaikuttavaa leikkaamista, kulutuksen vähentämistä ja energiatehokasta rakentamista. Kestävä elämäntapa tarkoittaa luonnon monimuotoisuuden aktiivista suojelemista.

Feministinen puolue on olemassa, koska haluamme näiden unelmien toteutuvan nyt, ei vasta tulevaisuudessa. Haluamme tehdä politiikkaa, joka haastaa, kannustaa, purkaa ja rakentaa, jotta yhteiskuntamme olisi hyvä kaikille. Haluamme tehdä politiikkaa, jonka kantava voima on rakkaus.

Helsingissä 23.2.2021

Sisältö	
1. Peloton arki	3
2. Osallisuutta ja yhdenvertaisuutta	4
3. Kestävät hiilineutraalit kunnat	4
4. Hoivaa ja hyvinvointia	6
5. Parasta kasvatusta ja koulutusta	8
6. Asumista vartin kaupungissa	9
7. Työtä ja toimeentuloa	11
8. Kulttuuria kaikille	12

1. Peloton arki

Jokaisella on oikeus elää ilman pelkoa. Jokaisen on saatava elää turvassa riippumatta sukupuolesta tai sukupuolettomuudesta, seksuaalisesta suuntautumisesta, ihonväriin tai alkuperään liitetyistä käsityksistä, toimintakyvystä, luokasta, uskonnosta tai vakaumuksesta, sukupuolen ilmaisusta, ulkoisesta olemuksesta, iästä tai kansalaisuudesta. Rasismille, seksismille ja syrjinnälle ei tule antaa tilaa. Turvallisuutta ei paranneta lisäämällä poliiseja, kameravalvontaa ja vartijoita vaan edistämällä yhdenvertaisuutta, ehkäisemällä eriarvoisuutta ja rakentamalla hyvinvointia kaikille.

- 1. Jokaisella on oikeus turvalliseen kotiin.** Lisätään matalan kynnyksen palveluita lähisuuhdeväkivaltaa ja erityisesti naisiin ja lapsiin kohdistuvaa väkivaltaa tai sen uhkaa kokeneille. Vahvistetaan väkivaltaa kokeneiden palveluketjuja ja ehkäisevän työn koordinoitua. Lisätään koulutusta väkivallan eri muotojen puheeksi ottamisesta ja tunnistamisesta ja näihin kysymyksiin erikoistunutta henkilökuntaa terveys- ja sosiaalihuoltoon. Kaikkien väkivaltaa tai sen uhkaa kokeneiden kuntalaisten täytyy päästä palveluiden äärelle matalalla kynnyksellä riippumatta asumisen tai oleskelun perusteista. Varmistetaan hätä- ja kriisimajoituksen riittävyys ympärivuorokautisesti ja ympärivuotisesti.
- 2. Jokaisella on oikeus elää ilman pelkoa.** Tehdään yhteistyötä poliisin, järjestöjen ja yritysten kanssa etnisen profiloinnin, kiusaamisen, syrjinnän ja viharikosten torjumiseksi. Rasisilla tai muuten ihmisoikeuksia loukkaavilla järjestöillä ei tule olla pääsyä kuntien tiloihin. Puretaan rakenteellista rasismia kunnan palveluissa ja kuntatyöpaikoilla käyttäjäkokemuksia ja työhyvinvointia selvittämällä ja poistetaan ne esteet, joita ihmiset kokevat ihonvärinsä tai alkuperänsä vuoksi.
- 3. Kunta on koti kaikille sen asukkaille.** Jokaisella kunnan alueella asuvalla on oikeus kattoon päänsä päällä, sosiaali- ja terveyspalveluihin sekä toimeentuloon. Kuntien tehtävä on huolehtia siitä, että nämä oikeudet toteutuvat myös asunnottomuutta kokevien, mielenterveysongelmista ja päihderiippuvuuksista kärsivien sekä paperittomien ja liikkuvan väestön kohdalla.
- 4. Tuetaan uusia alkua.** Tuetaan kuntaan muuttavien uuden elämän alkua. Varmistetaan, etteivät turvapaikanhakijoiden asumisjaksot vastaanottokeskuksissa veny tarpeettoman pitkiksi ja mahdollistetaan nopea siirtyminen kotoutumispalveluiden piiriin etenkin alaikäisille, jotka saapuvat ilman huoltajaa. Varmistetaan jokaisen kuntaan saapuvan lapsen oikeus varhaiskasvatukseen ja perusopetukseen.

- 5. Kaikille turvalliset ja saavutettavat ympäristöt.** Suunnitellaan asumisen ympäristöjä siten, että jokaisella on esteetön pääsy palveluihin ja viheralueille ja että kaikki kuntalaiset voivat liikkua ulkona pelottomin mielin vuorokauden ympäri. Parannetaan turvattomaksi koettuja tiloja niiden käyttäjiä kuullen.

2. Osallisuutta ja yhdenvertaisuutta

Kaikilla on oikeus vaikuttaa omaa elämäänsä koskeviin päätöksiin ja saada äänensä kuuluviin. Suljetuissa saleissa tehtävän politiikan tilalle tarvitaan lisää vaikuttavaa lähidemokratiaa. Päätöksenteon tulee olla avointa ja läpinäkyvää. Kuntalaisten on saatava tulla kuulluiksi ja osallistua päätöksentekoon. Erityisen tärkeää tämä on syrjintää kokevien ihmisryhmien kohdalla.

- 6. Oikeus vaikuttaa.** Vahvistetaan kuntalaisten kuulemista ja erityisesti vähemmistöjen ja erityisryhmien, kuten nuorten ja ikääntyneiden osallisuutta päätöksenteossa. Otetaan kaikissa kunnissa käyttöön osallistuva budjetointi. Sovelletaan osallisuuden vahvistamisessa hyväksi todettuja työkaluja, kuten demokratiakasvatusta, asukasfoorumeita, kaupunginosavaltuustoja, kuntalaisaloitteita ja kuntalaisäänestyksiä.
- 7. Ihmisoikeuksien on toteuduttava päätöksenteossa.** Kaikessa päätöksenteossa tulee arvioida päätösten inhimilliset vaikutukset niin sukupuolten tasa-arvon, lasten oikeuksien kuin laajemmin ihmisoikeuksien kannalta sekä ennen päätöksentekoa että sen jälkeen. Talousarviossa on noudatettava sukupuolitietoista budjetointia. Kuntien on järjestettävä henkilökunnalleen koulutusta sukupuolinäkökulmasta, antirasismista, sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjä koskevista kysymyksistä sekä ihmisoikeustietoisesta päätöksenteosta.
- 8. Inhimillistä hankintapolitiikkaa.** Kuntien hankintoja koskevien päätösten on oltava sosiaalisesti, ekologisesti ja hyvinvoinnin näkökulmasta kestäviä. Kuntien hankintojen yhteydessä on aina selvitettävä päätösten yhdenvertaisuus-, ihmisoikeus- ja ilmasto-vaikutukset. Päätökset palveluiden tuottajista on tehtävä ihmisoikeus- ja ilmastonäkökulmaa painottaen.
- 9. Esteettömät ja saavutettavat palvelut.** Kaikkien kunnan palveluiden on oltava saavutettavissa ja esteettömiä. Vammaisten henkilöiden, ikääntyneiden ja muiden haavoittuvassa asemassa olevien ihmisten itsemääräämisoikeuden on toteuduttava kaikissa palveluissa. Palveluja tulee saada omalla kielellä tai tulkattuna kielelle, jota ymmärtää. Palveluiden digitalisaatio ei saa synnyttää digitaalista eriarvoisuutta.
- 10. Lisää palveluita vähävaraisille.** Varmistetaan välttämättömien palveluiden maksuttomuus. Lisätään joukkoliikenteeseen uudet alennetut hintaluokat

työttömille, turvapaikanhakijoille, paperittomille ja muille vähävaraisille, jotka eivät nyt ole oikeutettuja alennuksiin. Taataan liikunta- ja virkistyspalvelut myös vähävaraisille, turvapaikanhakijoille ja paperittomille.

3. Kestävät hiilineutraalit kunnat

Ihmiskunnan ekologinen jalanjälki on kiireesti palautettava yhden planeetan kokoiseksi, sillä enempää meillä ei ole käytettävissämme. Kuntien tulee viipymättä leikata päästönsä ja kulutuksensa tasolle, jolla ne saavuttavat hiilineutraaliuden vuoteen 2030 mennessä. Viherympäristöjen suojelu ja luonnon monimuotoisuuden säilyttäminen on elintärkeää.

- 11. Päästöt alas!** Irtaudutaan turpeesta, kivihielestä ja öljystä. Kuntien ilmastosuunnitelmissa ei ole sijaa fossiilisiin polttoaineisiin tai turpeeseen perustuvalla energiantuotannolla. Näitä ei pidä korvata bioenergialla vaan aidosti uusiutuvilla energialähteillä. Vähennetään autoilun päästöjä vahvistamalla joukkoliikenneyhteyksiä sekä kaupungeissa että maaseudulla. Otetaan käyttöön ruuhka- ja tiemaksut ja käytetään tuotot joukkoliikenteen parantamiseen. Rakennetaan asuinalueita, joissa työpaikat, palvelut ja joukkoliikenne ovat lähellä ja luovutaan parkkipaikkojen vähimmäismäärää säätelevästä pysäköintinormista. Lisätään sähköautojen latauspisteitä. Vähennetään vesistöjen ravinne- ja kiintoainekuormaa ja rehevöitymistä huolehtimalla hulevesien tehokkaammasta imeyttämisestä kosteikkojen, sadepuistojen ja viherkattojen avulla. Vähennetään pienhiukkaspäästöjä kaupunki- ja liikennesuunnittelulla ja edistämällä pienhiukkaspäästöttömiä lämmitysratkaisuja.
- 12. Vähennetään kulutusta.** Laajennetaan jätteen ja materiaalien kierrätystä yhteistyössä yritysten kanssa. Tuetaan jakamistaloutta edistävien toimintojen kokeiluja. Kuntien julkisissa ruokapalveluissa eläinperäisten tuotteiden osuus on ensin puolitettava ja siirryttävä sitten kokonaan kasviperäisiin aterioihin. Kaikissa ruokahankinnoissa on noudatettava kestävyyttä pellolta pöytään. Hävikkiruoan jakamismahdollisuuksia tulee parantaa.
- 13. Energiatehokkuutta rakentamiseen.** Kunnat hallinnoivat suurta osaa alueellaan sijaitsevista rakennuksista, joten niiden energiätehokkuus on pitkälti kuntien vastuulla. Kuntien tulisi pyrkiä kiinteistöjen hiilineutraaliin energiakäyttöön vuoteen 2030 mennessä. Uudisrakentamisen kohdalla tulee suosia vähäpäästöisiä materiaaleja.
- 14. Suojellaan luonnon monimuotoisuutta.** Säilytetään luonnontilaiset suot ja kosteikot koskemattomina ja palautetaan ojitetut suot luonnontilaisiksi. Elvytetään

vaelluskalakantoja poistamalla tai ohittamalla tarpeettomat nousuesteet sekä varmistamalla asianmukaiset kalatiet uusiin rakennelmiin. Lisätään kaupunkiviljelmiä ja niittyjä pölyttäjien houkuttelemiseksi. Siirrytään kuntien viheralueilla ja metsissä ns. hallittuun hoitamattomuuteen hiilinielujen vahvistamiseksi ja luonnon monimuotoisuuden ylläpitämiseksi. Säästetään arvokkaat metsäalueet rakentamiselta. Lähimetsien säilyttäminen palvelee myös päiväkotien ja koulujen tarpeita ympäristökasvatuksen edistäjänä ja luontosuhteen kehittäjänä ja lisää lasten terveyttä vahvistavaa luontokosketusta.

15. Tulevaisuuteen varautuminen. Ilmastokriisi ja ihmisen vaikutus ympäristössä edellyttävät varautumista uusiin uhkiin, kuten pandemiat, sään ääri-ilmiöt, ilmastopakolaisuus, ruoantuotannon heikkeneminen ja tulvat. Vahvistetaan varautumissuunnitelmia kuntatasolla ruoka- ja energiavarmuuden ylläpitämiseksi, suurien pakolaismäärien vastaanottamiseksi ja tartuntatautien leviämisen ehkäisemiseksi.

4. Hoivaa ja hyvinvointia

Arjessa tärkeää ovat riittävät, yksilölliset lähipalvelut, jotka tukevat ja auttavat oikealla hetkellä. Terveystieteiden asiakasmaksut, pitkät jonotusajat tai etäisyys lääkärin vastaanotolle eivät saa muodostua esteiksi laadukkaaseen ja oikea-aikaiseen hoidon toteutumiseen. Terveystieteiden kuuluu yhtä lailla psyykinen ja fyysinen terveys kuin oikeus niitä ylläpitävään sosiaaliseen tukeen.

Hyvinvointi ja hoiva ehkäisevät eriarvoisuutta, syrjäytymistä ja sosiaalisia ongelmia. Hyvinvointiin sijoitetut eurot maksavat itsensä takaisin ennen pitkää ja mahdollistavat kaikkien yhdenvertaisen osallisuuden yhteiskunnassa. Koronapandemia on osoittanut, että yhteiskuntamme ei toimi ilman hoivaa sen kaikissa muodoissa.

16. Terveystieteiden huolto on perusoikeus. Varmistetaan kaikille kunnassa asuville mahdollisuus päästä laadukkaaseen julkisen terveystieteiden huollon piiriin samoilla ehdoilla. Varmistetaan, että perusterveystieteiden huolto on maksutonta. Vahvistetaan perusterveystieteiden huollon resursseja palvelujen laadun ja saavutettavuuden takaamiseksi. Varmistetaan pääsy kiireettömään hoitoon kahdessa viikossa ja hoidon tarpeen arviointi perusterveystieteiden huollossa saman päivän aikana. Lisätään digitaalisia

palveluita kuten etävastaanottoja silloin, kun ne parantavat hoidon laatua ja saatavuutta. Tarjotaan mahdollisuus omaan nimettyyn lääkäriin, kun potilas toivoo sairautensa johdosta kokonaisvaltaista ja pitkäjänteistä hoitosuhdetta.

- 17. Hyvinvointia myös kriiseissä.** Turvataan oikeus sosiaali- ja terveystalvveluihin myös yhteiskunnallisten kriisien aikana. Ryhdytään välittömästi purkamaan koronapandemiasta johtuvaa hoivavelkaa ja laaditaan kaikkien yhdenvertaiset oikeudet turvaava palvelustrategia vastaavien uusien kriisien varalle. Lisätään etsivää sosiaalityötä ja kiinnitetään erityistä huomiota siihen, että palveluista riippuvaisten ihmisryhmien oikeudet toteutuvat kaikkina aikoina.
- 18. Vahvistetaan seksuaalioikeuksia.** Tarjotaan maksuttomat kuukautissuojat peruskouluun ja toiselle asteelle ja hauraassa taloudellisessa asemassa oleville ryhmille, kuten asumisyksiköihin ja naisvankiloihin. Tarjotaan maksuton ehkäisy alle 25-vuotiaille. Huomioidaan perheiden moninaisuus aiempaa paremmin varhaisneuvolassa ja perhevalmennuksessa. Lisätään synnytysvalmennusta synnyttäjien tarpeita kuunnellen. Tuetaan ja kuunnellaan synnyttäjää hyvän synnytyskokemuksen mahdollistamiseksi. Tarjotaan kaikille synnyttäneille fysioterapiaa ja parempaa tukea synnytyksessä tapahtuneiden vaurioiden tunnistamiseksi ja korjaamiseksi, sekä parannetaan synnyttäneiden psyykkistä hoitoa, jotta synnytyksestä toipuminen olisi nykyistä parempaa.
- 19. Tuetaan lapsiperheitä.** Vahvistetaan koko perheen tukea neuvoloissa ja perhekeskuksissa lapsiperheiden tukemiseksi ja syrjäytymisen ja eriarvoisuuden ehkäisemiseksi. Lisätään lapsiperheiden varhaisen tuen resursseja ja vahvistetaan lastensuojelun avopalveluita, sosiaalityötä ja jälkihuoltoa. Otetaan lastensuojelussa laajasti käyttöön systeeminen lastensuojelutyön malli. Vahvistetaan sosiaalitoimen ja koulujen yhteistyötä lapsen ja nuoren kehityksen tukemiseksi ja ongelmien tunnistamiseksi jo varhaisessa vaiheessa. Vahvistetaan kiusaamisen ja kouluväkivallan vastaisen työn menetelmiä.
- 20. Vahvistetaan mielenterveyspalveluita.** Tarjotaan matalan kynnyksen mielenterveyspalveluita kaikille, vahvistetaan avohoitoa ja varmistetaan osastohoitopaikkojen riittävyys. Vahvistetaan itsemurhien ennaltaehkäisyä ja varmistetaan itsemurhaa yrittäneiden tuen aukottomuus. Taataan jokaiselle oikeus kymmenen käynnin maksuttomaan psykoterapiaan, jonka perusteella arvioidaan tarve jatkohoidolle. Tarjotaan alle 29-vuotiaille nuorille maksutonta kuntoutuspsykoterapiaa. Vahvistetaan lasten- ja nuorten mielenterveyspalveluita ja poikkihallinnollisen yhteistyön sujuvuutta. Kehitetään koulutusta mielenterveyskysymyksistä sekä eri vähemmistöasemat huomioivasta psykososiaalisesta tuesta kaikissa kunnan palveluissa vuorovaikutusongelmien, syrjinnän ja stigman ehkäisemiseksi. Tarjotaan palveluita ensisijaisesti asiakkaan omalla kielellä tai tulkin avustuksella.

- 21. Parannetaan päihdepalveluita.** Turvataan matalan kynnyksen päihdepalvelut ja päihdekuntoutuksen saatavuus. Lisätään päiväkeskuksia ja perustetaan tiloja, joissa huumeiden käyttäjät voivat käyttää laittomia päihteitä terveydenhuollon työntekijän valvonnassa sellaisille alueille, joissa huumausaineiden julkinen käyttö on tavallista. Vahvistetaan osaamista päihteiden käytön sukupuolittuneisuudesta ja päihteiden ongelmakäytön tunnistamisesta sosiaali- ja terveystoimessa.
- 22. Vahvistetaan vammaispalveluita.** Rajataan vammaisten henkilöiden koko elämän mittaiset, välttämättömän avun ja tuen palvelut kilpailutuksen ulkopuolelle ja taataan vammaisen ihmisen oikeus valita asuinpaikkansa ja asumisjärjestelynsä itse. Varmistetaan vammaisille henkilöille kaikki tarvittava henkilökohtainen apu ja oikeus päättää sen järjestämistavasta. Kehitetään joustavia tapoja oikea-aikaisen ja yksilöllisiin tarpeisiin vastaavan tuen toteuttamiseen. Turvataan aistivammaisten henkilöiden kotiopetuksen saavutettavuus ja näkövammaistaitojen ohjaajien laadukas koulutus. Lisätään omaishoitajien mahdollisuuksia vapaisiin ja korotetaan omaishoidon palkkioita. Vahvistetaan koronakriisin aikana kärsineiden vammaispalvelujen resursseja.
- 23. Jokaiselle kuuluu arvokas vanhuus.** Mahdollistetaan ikääntyneille uudenlaisia asumisen muotoja, kuten yhteisö-, ryhmä- ja perheasumista. Vahvistetaan kotihoitoa. Lisätään ympärivuorokautisen hoidon paikkoja ja madalletaan hoitoon pääsemisen kriteerejä.
- 24. Lisää itsemääräämisoikeutta tuettuun asumiseen.** Turvataan asumisen tukea tarvitseville, kuten vammaisille henkilöille sekä mielenterveys- ja päihdekuntoutujille, mahdollisuus valita asuinpaikkansa ja asumismuotonsa. Kenenkään kotia ei saa kilpailuttaa tai ulkoistaa.
- 25. Koti kuuluu kaikille.** Kehitetään asunnottomuuden ennaltaehkäisyä ja varhaisen puuttumisen malleja ja ohjataan niihin riittävästi määrärahoja. Asunnottomuutta kokevia ja asunnottomuusuhan alla olevia tulee kuulla jo palveluiden suunnitteluvaiheessa. Lisätään itsenäisen asumisen mahdollistavia tukimuotoja ja hajasijoitettua asumista. Hankitaan lisätietoa asunnottomuuden poluista, jotta asunnottomuuskierte voidaan katkaista.

5. Parasta kasvatusta ja koulutusta

Varhaiskasvatuksella ja koululla on avainasema tasa-arvon, yhdenvertaisuuden ja syrjimättömyyden edistämässä. Mahdollisuus opiskella ei saa riippua opiskelijan varallisuudesta, terveydestä, perhetilanteesta, alkuperästä tai toimintakyvystä. Yksilöllisten koulutuspolkujen tukeminen ja kohdennetut

positiivisen erityiskohtelun määrärahat kaventavat tehokkaasti alueellista ja ihmisryhmien välistä eriarvoisuutta.

- 26. Lisää laadukasta varhaiskasvatusta.** Tuetaan lapsen kasvua ja kehitystä pitämällä ryhmäkoot riittävän pieninä. Turvataan riittävä henkilöstömitoitus nostamalla varhaiskasvattajien palkkoja ja lisäämällä mahdollisuuksia varhaiskasvattajaksi pätevytyymiseen työn ohella. Kaikille kunnan alueella asuville lapsille, myös turvapaikanhakijoille ja paperittomille, tulee taata oikeus päiväkotipaikkaan ja koulunkäyntiin oleskelun perusteesta riippumatta.
- 27. Vaikuttavaa koulutusta.** Opetus- ja oppilashuollon henkilökuntaa – eli opettajia, erityisopettajia, koulunkäyntiavustajia sekä terveydenhoitajia, koulupsykologeja ja koulukuraattoreita – on oltava tarpeeksi erilaisten ja erilaisista taustoista tulevien lasten ja nuorten tarpeiden yksilölliseen huomioimiseen. Ryhmäkoot on pidettävä riittävän pieninä. Opetuksen tulee tapahtua terveissä sisätiloissa, jotka huomioivat oppijoiden erilaiset kyvyt ja tarpeet ja mahdollistavat myös hiljaisen työskentelyn ja oppimisrauhan. Ammatillisessa koulutuksessa tulee varmistaa lähiopetuksen saatavuus ja laatu.
- 28. Tukea sitä tarvitseville.** Ylläpidetään ja kehitetään varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen henkilökunnan osaamista neuroepätyypillisten, erilaisista taustoista tulevien, toimintakyvyltään erilaisten sekä erilaisilla elämäkokemuksilla varustettujen oppilaiden tarpeiden tunnistamiseksi. Tuetaan erilaisia oppimisen tapoja ja vahvistetaan oppimaan oppimista. Lisätään erityisopetusta, koulunkäyntiavustajia ja moniammatillista yhteistyötä erilaisten oppijoiden ja neurologisesti epätyypillisten lasten tukemisessa.
- 29. Ehkäistään syrjäytymistä.** Vahvistetaan koulutuspolkuja esiopetuksesta täysi-ikäisyyteen asti ja tarjotaan lapsille ja nuorille erityistä tukea opintopolun nivelkohdissa ja opintojen päättyessä. Vahvistetaan erilaisten oppimisvaikeuksien tai syrjäytymiselle altistavien taustatekijöiden tunnistamista lisäämällä moniammatillista yhteistyötä koulujen, varhaisen tuen palveluiden, lastensuojelun, lasten ja nuorten psykiatrian sekä nuorisopalveluiden välillä. Lisätään etsivää työtä lasten ja nuorten syrjäytymisen ehkäisemiseksi. Puretaan stereotyyppiset oletukset jatko-opintoihin ja työelämään ohjauksessa ja tuetaan opinto-ohjauksella valintoja työelämän segregaatian purkamiseksi ja ammatillisten mahdollisuuksien lisäämiseksi. Tuetaan kaikkien lasten ja nuorten harrastusmahdollisuuksia tarjoamalla myös maksuttomia harrastusvaihtoehtoja.
- 30. Normikriittisyyttä kasvatukseen.** Vahvistetaan päiväkodissa ja kouluissa ymmärrystä syrjinnän eri muodoista ja tarjotaan lapsille ja nuorille työkaluja muuttaa rakenteita, jotka ylläpitävät epätasa-arvoa yhteiskunnassa. Puretaan sukupuolistereotyyppioita ja annetaan tilaa sukupuolen ja sukupuolen ilmaisun moninaisuudelle vahvistamalla sukupuolisensitiivisen kasvatuksen osaamista päiväkodeissa ja kaikilla

koulutusasteilla. Lisätään normikriittistä opetusta seksuaalisen ahdistelun ja häirinnän, rasismin, kiusaamisen ja muun syrjinnän estämiseksi. Vähennetään oppimistulosten sukupuolittuneisuutta purkamalla haitallisia maskuliinisuusnormeja, kuten opiskelunvastaisia asenteita ja vähäistä lukemista.

- 31. Oikeus omiin rajoihin.** Tarjotaan jokaiselle lapselle varhaiskasvatuksesta toisen asteen oppilaitoksiin saakka ikätasonsa mukaista ihmisoikeuksiin, suostumukseen ja sukupuolten tasa-arvoon perustuvaa seksuaalikasvatusta.
- 32. Oikeus omaan äidinkielen.** Turvataan kaikkien oikeus oman äidinkielen opetukseen ja otetaan se osaksi hyvää kotoutusta. Pidetään kiinni oikeudesta kasvatukseen ja koulutukseen Suomen virallisilla kielillä ja vähemmistökielillä eli saamen ja karjalan kielillä, Suomen romanikielillä sekä suomalaisella ja suomenruotsalaisella viittomakielellä. Tällä hetkellä erityisesti muuta kuin suomea tai ruotsia äidinkielenään puhuvien ja viittomakielisten lasten mahdollisuuksissa saada opetusta äidinkiellään on puutteita.
- 33. Puututaan kiusaamiseen.** Otetaan nollatoleranssi kiusaamiseen ja kouluväkivaltaan. Vahvistetaan aidosti toimivia menetelmiä kiusaamiseen puuttumiseksi. Lisätään tunnetaito- ja ystävyykskasvatusta syrjinnän, syrjäytymisen ja kiusaamisen ehkäisemiseksi.
- 34. Ympäristökasvatusta lasten arkeen.** Lisätään ympäristö- ja ilmastokasvatusta päiväkodeissa ja kouluissa sekä pidetään yllä lasten ja nuorten tietoisuutta heidän omista oikeuksistaan ja vastuistaan aktiivisina toimijoina yhteiskunnassa ja lähiympäristössään. Lisätään viherympäristöjä pihoilta ja luonnossa oppimista päiväkotien arkeen.
- 35. Vahvistetaan nuorten ääntä.** Tuetaan lasten ja nuorten osallisuutta ja aktiivista kansalaisuutta konkreettisilla vaikuttamisen kanavilla. Lisätään demokratia- ja ihmisoikeuskasvatusta kouluissa ja lisätään luokkavaluustomallin käyttöä. Otetaan käyttöön osallistuva budjetointi nuorille ja kehitetään nuorisoneuvostojen ja nuorisaloitteiden vaikuttavuutta. Tarjotaan jokaiselle nuorelle työtä, koulutusta tai pääsyä kuntoutusta tai työllistymistä edistäviin tukitoimiin, jotka huomioivat nuoren yksilölliset tarpeet.

6. Asumista vartin kaupungissa

Paikalliset palvelut lähellä kotia tai hyvien yhteyksien päässä ovat tehokkain tapa edistää yhdenvertaisuutta kunnissa. Feministisen puolueen tavoite on, että välttämättömät palvelut ja pääsy viheralueille olisivat kaupungeissa aina korkeintaan vartin matkan päässä ja harvemmin asutuillakin alueilla julkisella

liikenteellä vaivatta saavutettavissa.

Lähipalvelut, kohtuuhintainen asuminen ja terveellinen ympäristö ovat hyvän elämän perusasioita. Kunnat ja kaupungit tulee suunnitella ympäristöinä niin, että ne edistävät hyvinvointia sosiaalisesti, taloudellisesti ja ympäristön kannalta kestävästi ja ovat saavutettavia kaikille.

- 36. Kaikki vartin matkan päässä.** Vahvistetaan kaupunkien alueellisia palveluita ja kulkuyhteyksiä siten, että kaikki alueen asukkaat voivat saavuttaa tarvitsemansa palvelut, kaupat, päiväkodin, koulun, kirjaston, viheralueet ja terveyskeskuksen 15 minuutissa tarvitsematta omaa autoa. Rakennetaan viihtyisiä ja monimuotoisia asuinalueita, joissa jalankulkijoiden, pyöräilijöiden, lastenrattaita kuljettavien ja pyörätuolilla liikkuvien on hyvä kulkea, asua ja harrastaa.
- 37. Vahvistetaan joukkoliikennettä.** Lisätään joukkoliikenteen saavutettavuutta ja houkuttelevuutta tarjoamalla lyhyitä vuorovälejä, luotettavia runkolinjoja ja kohtuuhintaista matkustamista. Hyvät kävely- ja pyöräily-yhteydet asemille ja pysäkeille parantavat joukkoliikenteen saavutettavuutta.
- 38. Ehkäistään alueiden eriytymistä.** Kohdennetaan lisää palveluja ja rahoitusta kaupunkien sosioekonomisesti hauraille alueille. Vahvistetaan asukasdemokratiaa ja asukkaiden kuulemista. Nostetaan kohtuuhintaisten ja sosiaalisiin perustein valittaville asukkaille tarkoitettujen vuokra-asuntojen osuutta rakentamisesta 30 prosenttiin uusilla alueilla.
- 39. Viihtyisiä ympäristöjä.** Tuetaan ympärivuotista oleskelua ja viihtymistä kaupunkisuunnittelun avulla. Se tarkoittaa muun muassa riittäviä virkistysalueita ja rantojen kaavoittamista kuntalaisten käyttöön. Panostetaan puistoihin, lähimetsiin ja luontokohteiden saavutettavuuteen. Vähennetään melusaasteen määrää. Hiljaisten kohteiden olemassaolo ja saavutettavuus on turvattava. Vähennetään valosaastetta ja parannetaan turvattomaksi tai epäviihtyisiksi koettujen julkisten tilojen valaistusta käyttäjiä kuullen.
- 40. Esteetöntä elämistä.** Sallitaan oleskelu julkisissa tiloissa ja mahdollistetaan se myös muissa kuin kaupallisissa tiloissa ja kauppojen aukioloaikojen puitteissa. Tehdään kaikista uusista julkisista tiloista leikkipuistoista kouluihin ja kauppakeskuksiin esteettömiä. Osoitetaan vanhojen tilojen korjaamiseen vuosittainen, riittävä määräraha. Tehdään velvoittavaksi esteettömyyssuunnitelman tekeminen esteettömyysasiantuntijan kanssa julkisissa rakennushankkeissa. Huomioidaan katujen kunnossapidossa jalan, pyörillä ja eri apuvälineiden varassa liikkuvat käyttäjät aiempaa paremmin. Siirrytään joukkoliikenteessä täyteen esteettömyyteen.

- 41. Sukupuoli ei saa olla este.** Varmistetaan, että liikunta- ja harrastuspaikat ovat kaikkien saavutettavissa ja käytettävissä. Tämä edellyttää muun muassa riittävästi esteettömiä wc-, pukeutumis- ja peseytymistiloja, joita ei ole rajoitettu sukupuolen mukaan ja jotka tarjoavat yksityisyyttä sitä kaipaaville.
- 42. Asuntopula ratkaistaan rakentamalla.** Lisätään kohtuuhintaiseen asuntotuotantoon osoitettavien tonttien määrää kunnissa. Kunnan on sovittava asuntotuotantotavoitteet kysyntään ja varmistettava tavoitteiden toteutuminen hintojen nousun hillitsemiseksi. Kokeillaan kuntien asuntorakentamisessa erilaisia joustavia ratkaisuja, joissa esimerkiksi eri asuntoja ja tiloja voitaisiin yhdistää tai erottaa toisistaan erilaisista asumisen tarpeista lähtöisin. Näitä joustavia ratkaisuja voidaan pilotoida esimerkiksi palvelu- ja tukiasumista kehitettäessä.
- 43. Lähipalveluita myös maaseudulla.** Vaikka vartin etäisyys ei voi toteutua koko Suomessa, on pääsyn yhteiskunnan palveluiden ja infrastruktuurin pariin oltava tasavertaisesti ja oikeudenmukaisesti turvattu koko maassa. Lähipalveluista on pidettävä kiinni ja ne tulee keskittää lähelle hyviä liikenneyhteyksiä. Maaseudun kehittämistä tulee tukea vahvistamalla julkista liikennettä, tietoliikenneyhteyksiä ja tukemalla maaseudun työllisyyttä lisääviä työnantajia.

7. Työtä ja toimeentuloa

Oikeus työhön ja toimeentuloon kuuluu kaikille. Kuntien on edistettävä esteetöntä pääsyä osaksi työelämää. Tämä edellyttää syrjintävapaata ja aktiivista politiikkaa tasa-arvoisen ja yhdenvertaisen palkkauksen puolesta. Kunnat työllistävät enemmistön Suomen matalapalkkaisista naisista, ja siksi niillä on erityinen velvollisuus edistää alojen myönteistä palkkakehitystä ja palkkatasa-arvon toteutumista.

- 44. Palkkatasa-arvoa kuntatyöhön.** Maksetaan samanarvoisesta työstä samaa palkkaa kaikille. Nostetaan naisenemmistöisten alojen palkkoja vastaamaan työn vaativuutta ja kuormittavuutta. Tehdään palkkavertailu samanarvoisten töiden palkkojen nostamiseksi keskenään samalle tasolle. Nostetaan pienimmät kuntatason palkat köyhyysrajan yläpuolelle.
- 45. Lyhennetään työaikaa.** Kokeillaan kuuden tunnin työpäivää sosiaali- ja terveystoimialalla ja muilla soveltuvilla toimialoilla. Kun muutos tehdään palkkaa pienentämättä, se kohtuullistaa samalla työpanoksen suhdetta palkkaan.
- 46. Työ on kaikkien oikeus.** Taataan vammaisten ja osatyökykyisten ihmisten oikeus riittävään toimeentuloon luomalla kunnallisille toimialoille saavutettavia ja

esteettömiä työpaikkoja, joissa vammaisilla ihmisillä on mahdollisuus työllistyä palkallisiin töihin työtoiminnan sijaan.

- 47. Puretaan työnteon esteet.** Helpotetaan yksinhuoltajien ja vuorotyöntekijöiden asemaa lisäämällä vuorohoitoa päiväkodeissa ja mahdollistamalla koululaisten iltapäivähoito koulupäivän jälkeen. Vakiinnutetaan kuntien toimintaan käytännöt, jotka tukevat pitkään työttömänä olleiden maahan muuttaneiden naisten työllistymistä. Parannetaan muualta muuttaneiden aikaisemman osaamisen ja taitojen tunnistamista. Luodaan sujuvia väyliä työn ja koulutuksen piiriin muun muassa aiempaa osaamista hyödyntävillä täydennyskoulutuksilla. Lievennetään kielitaitovaatimuksia kuntien tehtävissä.
- 48. Eroon rekrytointisyrjinnästä.** Siirrytään nimettömään työnhakuun sukupuoli-, nimi-, ja ikäperusteisen syrjinnän ehkäisemiseksi. Parannetaan työyhteisöissä aliedustettujen ja työmarkkinoilla syrjintää kohtaavien ihmisryhmien mahdollisuuksia saada töitä positiivisella erityiskohtelulla. Vahvistetaan kuntien tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnittelun velvoittavuutta ja valvontaa, jotta eriarvoisuuden purkaminen palkkauksessa, työolosuhteissa ja uramahdollisuuksissa etenee nopeammin. Edistetään palkka-avoimuutta palkkatasa-arvon mahdollistamiseksi.
- 49. Tuetaan paikallisia yrityksiä.** Tuetaan uudenlaisia organisaatioita, työntekijäomisteisia yrityksiä ja sosiaalisia yrityksiä sekä ympäristöystävällisiä ja kestäviä toimintatapoja. Helpotetaan paikallisten pien- ja mikroyrittäjien ja itsensä työllistäjien toimintaa esimerkiksi tukemalla pienkauppiaiden mahdollisuuksia päästä kunta- ja kaupunkikeskustojen liiketiloihin. Kunkin paikkakunnan omaleimaiset puodit ja kahvilat elävöittävät kuntien keskustoja, tuovat viihtyvyyttä ja tekevät keskustoista houkuttelevia käyntikohteita.
- 50. Yhteiskäyttötiloja yrittäjille.** Avataan käyttöön kunnan ylläpitämiä, työskentelyyn sopivia maksuttomia tai edullisia yhteiskäyttö- ja tapahtumatiloja, joissa on tarvittavaa välineistöä työskentelyä varten. Näin voidaan luoda uudenlaista kaupunkikulttuuria ja tukea epätyypillisissä työsuhteissa, itsensä työllistävinä tai aloittelevina yrittäjinä työskentelevien yritystoiminnan aloittamista tai kehittämistä.
- 51. Tukea työllistymiseen.** Uudistetaan työllisyyspalveluja kuntakokeilujen aikana. Otetaan työttömyyden hoidon pohjaksi tasavertainen vuorovaikutus, henkilökohtainen tukeminen ja työnhakijan itsenäisen aseman vahvistaminen. Tarjotaan kaikki työnhakijoiden tarvitsemat palvelut samalta luukulta matalalla kynnyksellä. Lisätään ennakoivaa työtä, jotta neuvonta-, ohjaus- ja koulutuspalvelut voidaan aloittaa jo ennen työttömyyden alkua.

8. Kulttuuria kaikille

Kulttuurilla on merkittävä rooli tasa-arvoisen, yhdenvertaisen ja oikeudenmukaisen yhteiskunnan rakentamisessa. Se on lähellä ihmisen arkea ja auttaa meitä ymmärtämään elämää ja yhteiskuntaa tavoilla, jotka ovat moninaisia, avartavia, haastavia ja yllättäviä. Taiteen ja kulttuurin kokemisen ja harrastamisen pitää olla mahdollista kaikille. Koronapandemia on tehnyt luoville aloille merkittävää vahinkoa, joka täytyy korjata nopeasti. Taiteeseen ja kulttuuriin on sijoitettava nyt, jotta vältytään nykyistäkin raskaammilta seurauksilta.

- 52. Elvytetään taidealat.** Kulttuuriala on kärsinyt koronapandemian seurauksena kohtuuttoman paljon. Tilanteen korjaaminen edellyttää oikeudenmukaisesti kohdennettuja suoria taloudellisia avustuksia kulttuurikentän kaikenkokoisille toimijoille, tilavuokrien alentamista kun mahdollista sekä maksuttomien ja edullisten tilojen tarjoamista työtä, näyttelyitä ja esityksiä varten.
- 53. Kulttuuri kuuluu kaikille.** Kaikilla tulee olla yhdenvertainen pääsy korkeatasoisen ja ammattimaisesti toteutetun taiteen ja kulttuurin äärelle. Kuntien rahoittamien kulttuuritoimijoiden toiminnassa ja sisällöissä tulee huomioida yhdenvertaisuus, normikriittisyys, monimuotoisuus ja rasisminvastainen näkökulma. Taiteen ja kulttuurin kokemisen ja harrastamisen pitää olla mahdollista kaikille.
- 54. Osallistavaa taidekasvatusta.** Mahdollistetaan maksuton taide- ja kulttuuriharrastus kouluissa ja päiväkodeissa. Tuetaan nuorten kuvataide-, näytelmä- ja bändikerhoharrastuksia tarjoamalla siihen tiloja kouluilta. Annetaan nuorten luoda itse omaa taidetta omille ikätovereilleen. Tarjotaan lapsille ja nuorille elämyksiä Kulttuurikummi- tai Taidetestaajat -hankkeiden tapaan.
- 55. Tiloja taiteelle.** Varataan edullisia tiloja vapaan taidekentän käyttöön mm. esitystiloina ja työhuoneina. Järjestetään maksuttomia tiloja myös taiteen ja kulttuurin harrastamiselle. Etsitään keinoja mahdollistaa ja edistää myös vaihtoehtoista ruohonjuuritason kulttuuritoimintaa. Toiminnalle on löydettävä mahdollisuuksia jatkaa siellä, missä toiminta on kyetty vakiinnuttamaan.
- 56. Turvaa taiteilijoille.** Osoitetaan erityinen määräraha vainotuille taiteilijoille tarkoitetuille turvaresidensseille.
- 57. Sitoudutaan prosenttiperiaatteeseen.** Korvamerkitään kaikkien julkisten rakennus- ja korjaushankkeiden budjetista kiinteä prosenttiosuus taiteelle ja laajennetaan se koskemaan myös sosiaali- ja terveydenhoitoalan hankintoja ja kaikkia kuntia ja maakuntia.
- 58. Taide on vetovoimatekijä.** Investoidaan kunnianhimoiseen taiteeseen ja kulttuuriin myös maa- ja syrjäseuduilla. Tämä elävöittää pieniä paikkakuntia ja tarjoaa

paikallisille työtä sekä suoraan että välillisesti. Laadukas, paikallisesti tuotettu taide ja kiinnostavat tapahtumat nostavat myös suomalaisen maaseudun profiilia potentiaalisena matkailukohteena.

- 59. Kulttuuriyhteistyötä kuntarajojen yli.** Lisätään kuntien välistä yhteistyötä ja resurssien jakamista kulttuuritarjonnassa. Jaetaan taide- ja kulttuuritoimintaan hyväksi todettuja käytäntöjä kuntien kesken. Tuetaan kuljetuksia ja videoyhteyksiä kuntarajojen yli kulttuurielämysten ja taidekokemusten jakamiseksi.
- 60. Liikunnan iloa kaikille.** Tuetaan maksuttomia ja kohtuuhintaisia lasten ja nuorten liikuntapalveluita. Kehitetään maksuttomia ulko- ja sisäliikuntamahdollisuuksia kaikille.